

Totes aqueixes imatges, fresques i pagesivoles, semblen tretes d'aquí mateix; les magranes encara s'hi troben com allavors; els coloms selvatges o tudons van a blanques voladuries d'un bosc a l'altre; allí estan les cabres penjades entre les roques de la serra; aquí, més avall, el rentador de les ovelles. ¿Qui sab si algun d'aqueixos turonells era en aquell temps la montanya de la mirra i algun d'aqueixos escanyalls de serra era l collet de l'encens?

Havent gastat l'espòs, pera pintar les belleses de l'esposa, totes les flors i lo bo i millor del jardí, com pera abocar-li damunt, la compara per dues vegades al jardí mateix ab aquestes tant belles paraules, tant sovint i merescudament aplicades a la Verge Maria:

12. *Tu ets el jardí tancat, oh germana i esposa meva; tu ets el jardí tancat i la Font Segellada.*

13. *Tes tanyades són un verger de delícies, ab fruit dolç com de pomes i de magranes, plantes de xiprer i de nart.*

14. *El nart, el safrà, la canya dolça, el cinamom, ab tots els arbres del Liban, hi flairegen ab la mirra, l'aloès i els perfums més exquisits.*

16. *Plega tes ales, vent del nord; vine, vent de mig-dia: halena per mon hort i fluesquen totes ses aromes.*

En aqueix hort ont acaba tant poeticament el cant IV, comença més poetica i bella i divinement encara l següent. La Sulamitis sembla esser-ne la mestressa, més s'hi troba tota sola i plena d'anyorament; i convida a l'espòs ab aquestes sentides paraules. Diu la Sulamitis:

1. *Vinga mon estimat a mon hort i mengi l fruit de sos arbres.*

I tot seguit, en el mateix versicle, com denotant la pressa que té Nostre Senyor pera entrar i pendre possessió de l'ànima que l convida, ja li respon:

Ja he vingut a mon hort, oh germana meva i esposa meva; he segada la meva mirra ab mos perfums; he menjada ma mèl en sa bresca; he begut mon vi ab ma llet.

L'espòs, que estava allavors acompanyat de sos amics, a qui també convida de beure i de menjar, sembla fer un xic tard en els jardins aon se celebren les noces. La Sulamitis conta que mentrestant s'es adormida, bé que l'amor té son cor desvetllat. Tot seguit arriba l pastor. Al primer truc que dóna a la porta la pastora s desperta; més, com ell ha trigat, ella també triga a obrir la porta. Com pera venjar-se d'aqueix ressentiment, l'espòs sen va. Ella, desolada, el cerca i no l troba, el crida i no n té resposta. L'ensopeguen tot cercant els guardians

que volten el poble i li peguen, la fereixen i li prenen el mantell. Allavors s'endreça a ses companyes i els diu:

7. *Jo us ne conjuro; filles de Jerusalem: si trobeu el meu estimat, dieu-li que estic malalta d'amor.*

Ses amigues li responen:

8. *Què té ton estimat més que ls altres, perquè així ns obliguis a cercar-lo?*

10. *Mon estimat—respon-los ella—es candi i vermellós, triat entre mil.*

11. *Son cap es or del millor; sos cabells són com rebrots de palmera, negres com el corb.*

12. *Sos ulls són com els de les colomes que s veuen al peu del rieró de les aigües, que estan rentades ab llet i viuen vora la corrent abundosa.*

13. *Ses galtes són com plantius dels especiers; sos llavis, lliris que deixen regalar la mirra més pura.*

16. *Tal es mon estimat, oh filles de Jerusalem.*

17. *Cap aon se n'es anat, oh la més gentil de les dònes? — li diuen ses amigues. — Cap aon s'ha dirigit? i el cercarem ab tu.*

Diu en el capítol VI:

1. *Mon estimat se n'haurà baixat a son hort vers l'airola de les aromes, a pasturar son ramat i a florejar els lliris.*

I verament era a l'hort, com ho diu el mateix espòs en el vers

10. *Jo só baixat al meu hort pera veure ls fruits de la vall; pera veure si la vinya començava de florir, i si brotaven els magraners.*

Més amunt, en el capítol V, v. 1, deia l'esposa: *Vinga mon estimat a mon hort*, com oferint-li una cosa propria, de que ella creu que ha presa possessió en el capítol VI, v. 1, quan diu ella mateixa: *Mon estimat se n'haurà baixat a son hort...*

Més en el darrer versicle que copio ja no es una sospita de l'esposa, filla tal vegada del seu bon desig de veure-l, sinó una realitat, no expressada per ella, sinó per l'espòs mateix:

10. *Jo he baixat al meu hort de les nogueres pera veure ls fruits de la vall, pera veure si verolava la vinya i si ls magraners treien brotada.*

Salazar veu en aqueix hort el camp de l'Iglesia aon baixa l Senyor pera veure com el serveixen els justos. Els hi troba de quatre ordes, a semblança de les quatre menes de fruita de que fa esment. El primer es dels que guarden vida austera i penitenta, i els compara a les nous, que per defora tenen la closca dura per la penitencia, encara que són dolces de dins. Per les pomes de les valls se comprenen les fruites tendres i delicades que abunden en les

comes fertils i representen l'orde dels humils i de bona consciència, que l Senyor visita pera veure si l serveixen ab gaire plaer. Les vinyes floeixentes són els justos, que caminen a la perfecció. I les magranes són imatge dels que estan més encesos en la caritat, que l Senyor visita, baixant a veure quins actes d'amor i quins vius desitgs broten de llurs cors ardents.

Molts dels comentaristes marians veuen en aquest jardí una poetica imatge del puríssim sí de Maria, i en la baixada de l'espòs un simil de l'encarnació de la segona persona de la Santíssima Trinitat.

Altres troben en ell una bonica figura de l'ànima pura i enamorada de son Déu, que baixa a visitar-la i a fer-se-la seva per medi de l'adorable sagrament de l'Eucaristia. Per Nicolau de Lira, savi jueu que s convertí al cristianisme, l'espòs que entra en son jardí representa Jehovah prenent possessió de la Terra Santa, per on ragen i corren la llet i la mèl.

Caldria ara provar que ls Jardins de Salomó són el breç de la poesia mistica? Me sembla que ns ho podem ben estalviar, quan fins la mà divina que féu i arrodoní la terra, al crear aqueixa rienta i hermosa vall, li donà quelcom de la figura de breçol, puix es estreta, llarga i gairebé ovalada, sobre tot pel cap-d'amunt, que

podriem anomenar capsalera, d'aon li baixen les regors que li donen vida. Allí nasqué l'admirable llibre CANTIC DELS CANTICS, que les biblies siriaques anomenen himne dels himnes, i les biblies arabigues poema dels poemes; allí fou escrit el dolcíssim poema de l'amor diví, com l'anomena Sant Dionís, d'aon deriven tots els poemes que al mateix amor se dictaren fins avui, com tota la verdor i ufana de l'*Hortus conclusus* ve de les sagrades línies del *Fons signatus*. Els uns ne són abundosos raigs, els altres pobres rajolins, que en els dos mil anys que té de vida l'Església, passant per sota terra i per sota la mar, vingueren a brotar en diferents indrets de son immens verger. Deixo de parlar aquí de les filles de mala llei que n'ha fet i en fa encara la poesia profana, indigna de beure en la divina font. I, cosa extranya, la millor poesia mistica que s'ha escrit es la que ha imitat més d'aprop, i no sé si diga més servilment, el CANTIC DELS CANTICS.

Si en alguna banda del món aqueixa ha rebrotat a través del Mediterrà, es Espanya. Nostra doctora mistica, Santa Teresa de Jesús, en sos *Conceptos del Amor de Dios*, esbrina fonda i admirablement com ella sola ho sab fer el sentit mistic, que es el ver d'alguns versicles del CANTIC, i una de ses facils i inimitables poe-

sies es la glosa d'aquell mot del mateix: *Dilectus meus mihi*.

*Ya toda me entregué y di,
y de tal suerte he trocado,
que mi Amado es para mí
y yo soy para mi Amado.*

En el capítol I dels *Conceptos* diu, parlant del Cantic de Salomó, ab referencia a una ànima que tal vegada era la seva:

Y sé de alguna que estuvo hartos años con muchos temores, y no hubo cosa que la haya asegurado, sino que fué el Señor servido oyese algunas cosas de los Cánticos, y en ellas entendió ir bien guiada su alma. Porque, como he dicho, conoció que es posible pasar el alma enamorada por su esposo todos estos regalos y desmayos y muertes y aflicciones y deleites y gozos con Él, después que ha dejado todos los del mundo por su amor y está del todo puesta y dejada en sus manos.

L'imatge d'un jardí com aqueix acut diferents vegades a sa imaginació, i en una de les més belles pàgines de sa vida, escrita per ella mateixa, ens ho diu ab aqueixes paraules: *Me era gran deleite considerar ser mi alma un huerto y al Señor que se paseaba en él*, com en els primers dies de la creació s passejava pel paradís. *Domini Dei deambulantis in paradiso*.

Com tot-hom sab que ls fills se semblen a les mares, ningú s'extranya de que Sant Joan de la Creu, el Doctor Extàtic, se retiri a la Doctora Mística, de qui, més que deixeble, pot dir-se fill i primogenit en sa reforma del Carmel. Ella, que, com a Teresa de Jesús que s deia, sols vivia pera estimar-lo i pera conquerir-li i dur-li aimadors, li ensenyaria l camí d'aqueix sagrat verger, aont ell sembla talment haver-se quedat pera escriure gran part de les seves admirables poesies. Eco semblen del Cantic de Salomó aquells versos de la *Canción entre el Alma y el Esposo*, que la meitat dels espanyols sabem de memoria:

*¿ A dónde te escondiste,
amado, y me dejaste con gemido?
Como el ciervo huiste.
Habiéndome herido,
salí tras ti volando, y eras ido.*

*Buscando mis amores,
iré por estos montes y riberas:
ni cogeré las flores
ni temeré las fieras,
y pasaré los fuertes y fronteras.*

*¡ Oh bosques y espesuras
plantadas por la mano del Amado!
¡ Oh prado de verduras
de flores esmaltado!
Decid si por vosotros ha pasado.*

La primera estrofa d'aqueixos versos, que foren escrits en una estreta i fosca presó de Toledo, es un gemec d'una ànima que s troba en la més trista soletat espiritual. La segona i tercera semblen escrites ací, en aquests jardins, aon s'hagués transportada, anant, com l'esposa dels CANTICS, en seguici de l'espòs. Y aqueixos boscos, aqueix prat i aqueixes flors, a qui n demana noves, li responen així:

*Mil gracias derramando
pasó por estos sotos con presura,
y, yéndolos mirando,
con sola su figura
vestidos los dejó de su hermosura.*

Ella no s'aconsola prou ab aqueixa resposta de les criatures, que no saben dir-li lo que demana, ans la deixen morint, i, queixosa, se dirigeix a Ell mateix, dient-li:

*Véante mis ojos,
pues eres lumbre de ellos,
y sólo para ti quiero tenellos,
Descubre tu presencia
y máteme tu vista y hermosura;
mira que la dolencia
de amor que no se cura
sino con la presencia y la figura.*

Per ultim, l'Espòs de les ànimes, aquell que

ha dit en l'Evangeli *cercau i trobareu*, se deixa trobar per sa amant esposa, i ella, ja aconsolada i contenta, li parla de les montanyes, de les valls solitaries i plenes de bosc, dels rius murmuriosos, del rondinar dels aires i del llit florit. Li retreu

*La noche sosegada
en par de los levantes de la aurora,
la música callada,
la soledad sonora...*

que regna encara aquí en aqueixa vall *remorosa*, aon fins ell voldria fer aturar els aires:

*Detente, cierzo muerto;
ven, austro que recuerdas los amores,
aspira por mi huerto,
y corran los olores,
y pacerd mi Amado entre las flores.*

Ell conjura als aucells, als lleons, a les montanyes, als aires i a les aigues que no despertin a sa enamorada, que s'adorm.

*Entrado se ha la esposa
en el ameno huerto deseado,
y á su sabor reposa,
el cuello reclinado
sobre los dulces brazos del Amado.*

Més avall canta l'esposa:

*En la interior bodega
de mi amado bebi, y cuando salia
por toda aquella vega
ya á casa no sabia
y el ganado perdi que antes seguia.*

Verament embriagat estava del vi dolcissim del celler de l'espòs quan exclama en els ultims versos del CANTIC:

*Gocémos, Amado,
y vámonos á ver en tu hermosura
el monte y el collado;
do mana el agua pura,
entremos más adentro en la espesura.*

*Y luego á las subidas
cavernas de las piedras nos iremos,
que están bien escondidas,
y allí nos entraremos,
y el mosto de granadas gustaremos.*

Ditxós i ben nat poeta qui sab i es digne de repetir en les noves llengües conceptes dictats al més savi dels homes per l'Esperit Sant, i més ditxosa l'ànima que pot servir d'heroïna d'aqueixos idilis celestials i exclamar com la divina esposa:

*Quedéme y olvidéme,
el rostro recliné sobre el Amado,*

*cesó todo y dejéme,
dejando mi cuidado
entre tus azucenas olvidado.*

Sant Joan de la Creu, inspirant-se en aquell versicle dels Salm: *Vigilavi et factus sum sicut passer solitarius in tecto*, escrigué un preciós llibret, que malaguanyadament s'ha perdut, titolat *Propiedades del pájaro solitario*. El desert de la Peñuela, aont el va dictar, li devia recordar aqueixos jardins salomonics, d'ont ell més que ningú sembla talment el passarell solitari. Per allí rodaria frisós cercant l'Estimat de la seva ànima, passejant d'ací i d'allà al seu seguici *sus dulces ojos, de mirar cansados*, i al trobar-lo no voldria baixar més a la terra ni parlar de les coses del món, sinó quedar-se en les altures i entre ls arbres, *vuelto el pico del afecto hacia donde viene el espíritu de amor*.

Després d'escoltar aqueixes divines estrofes de Sant Joan de la Creu, ¿parlarem d'algun altre poeta mistic, o sia d'algun altre visitador, o millor diriem, hoste de l'*Hortus Conclusus*?

Baix aqueix punt de vista, jo no conec altre mistic que se li pugua comparar.

Els que hi han passat com a comentadors i interpretadors del profetic idili de Salomó, són innumbrables; i els que han retret o fet alusió an alguna de ses inspiracions o versicles són tots

els que han escrit sobre l'amor de Déu, això es, tots els sants pares grecs i llatins i tots els escriptors de l'Església. A tots i a cadascun d'ells se podrien aplicar les paraules que n diu respecte a Sant Ambrós el gran comentarista Bossuet: *Nec defuit Ambrossius apud instar melilissima oratione passim hunc librum depasiens.*

Dos grans sants han treballat cadascun a sa manera en aqueixa mina d'or: Sant Bernat, la gloria del segle XIIIe, i Sant Tomas d'Aquino, la gloria del segle següent. Ni en l'un ni en l'altre l geni portentós havia ofegada ni feia minvar gens la flama de l'amor diví. El primer féu quaranta sermons sobre l CANTIC DELS CANTICS, i, sorprès per la mort, no pogué acabar aquest grandió comentari teologic, i especialment mistic. L'Angelic Doctor, tornant del segon concili de Lió, pres per una sobtada malaltia, s'hagué d'aturar en l'abadia de Fossa nova de la Pulla. El pare abat i sos monjos se tingueren per tot ditxosos de tenir per hoste aquell talent extraordinari i el reberen no com a un home, sinó com a un enviat del cel. Més, desitjosos d'aprofitar-se d'aquell tresor que ls entrava sobtadament per les portes i d'illuminar-se ab aquell astre que s'anava a pondre, li demanaren que ls expliqués el sagrat poema de l'Amor Diví. I el més gran de tots els teolecs, que

alguns tenen per sec, no havent tastat ses obres més que fins a l'escorsa, gastà ls ultims dies de sa vida comentant el més poetic, el més suau i el més dolç de tots els llibres, podent exclamar ab l'apostol: *Nostra conversatio in caelis est.*

Conta Sant Francisco de Sales que Sant Tomas, en sos darrers moments, plegà les mans, aixecà ls ulls al cel i, alçant sobtadament la veu, digué ab gran fermesa aquestes paraules del CANTIC, les darreres que havia exposades: «Veni, oh estimat meu, sortim al camp» (*Veni dilecte mi, egrediamur in agrum*), cap. VII, v. II.

Els dos savis i sants doctors deixaren llur obra respectiva sobre l CANTIC DELS CANTICS sense acabar, quan la mort els vingué a interrompre. «Es que hi ha ací baix — com diu l'ultim explicador del sagrat llibre, el gran escriptor monsenyor de la Bouillerie — melodies tant dolces, que un sent, tot escoltant-les, que no poden acabar-se sinó en el cel.»

JACINTO VERDAGUER